

JOLANTA BLICHARZ
ORCID: 0000-0002-4581-8629
Uniwersytet Wrocławski

GOSPODARKA SPOŁECZNA: NOWY MODEL PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W SŁUŻBIE INTERESU OGÓLNEGO?

Abstrakt: Gospodarka społeczna jest biegunem użyteczności społecznej w społeczeństwie europejskim między sektorami kapitalistycznym i publicznym. Obejmuje wszystkie rodzaje działalności gospodarczej, w których solidarne stosunki społeczne mają pierwszeństwo przed indywidualnymi interesami lub korzyściami materialnymi.

Słowa kluczowe: gospodarka społeczna, sektor kapitalistyczny, sektor publiczny, sektor prywatny, przedsiębiorstwo społeczne

1. RÓŻNORODNOŚĆ TEORETYCZNYCH PODEJŚĆ DO GOSPODARKI SPOŁECZNEJ

„Gospodarka społeczna” to termin używany często na określenie aktywności społecznej nieprzynależnej rynkowi i państwu. Ujmując rzecz inaczej, można powiedzieć, że działania podejmowane w ramach gospodarki społecznej nie należą do sektora publicznego ani też sektora tradycyjnej ekonomii rynkowej¹.

W literaturze europejskiej gospodarka społeczna jest określana także jako gospodarka solidarna lub obywatelska. Niekiedy też utożsamia się ją z trzecim sektorem, obejmującym organizacje inne niż publiczne i rynkowe, bo łączące cele społeczne i ekonomiczne². Jednocześnie gospodarka społeczna odnosi się do wszystkich rodzajów działalności gospodarczych, dla których zysk nie jest ostatecznym celem, ale pośrednim środkiem w służbie celu społecznego lub środowiskowego.

¹ Por. W. Kwaśnicki, *Gospodarka społeczna z perspektywy ekonomii liberalnej*, „Trzeci Sektor” 2005, nr 2, s. 11.

² Por. E. Leś, *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Przegląd koncepcji i dobrych praktyk*, [w:] *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki*, red. E. Leś, Warszawa 2008, s. 38.

W definiowaniu gospodarki społecznej przyjmuje się zwykle podejście strukturalno-operacyjne³, czyli określa się główne cechy i podmioty wchodzące w jej skład, mianowicie: przedsiębiorstwa gospodarki społecznej, inicjatywy gospodarki solidarnej o silnym wymiarze obywatelskim oraz przedsiębiorczość społeczną. Takie rozumienie gospodarki społecznej współgra z zasadami przyjętymi w *Karcie zasad gospodarki społecznej* przygotowanej przez Social Economy Europe, do których należą: nadrzędność jednostki ludzkiej i społecznego celu w stosunku do kapitału; dobrowolne i otwarte członkostwo; demokratyczna kontrola sprawowana przez członków; połączenie interesów członków (użytkowników) lub interesu ogólnego; obrona oraz stosowanie zasady solidarności i odpowiedzialności; samorządność i niezależność od władz publicznych; wykorzystanie większości nadwyżek do realizacji celów rozwoju zrównoważonego, do świadczenia usług w interesie członków lub w interesie ogółu⁴.

Zwrócić należy jeszcze uwagę, że analiza pojęcia gospodarki społecznej może być przeprowadzona w różnych jej aspektach, na przykład może wyłącznie dotyczyć zasad, na których się opiera. W literaturze przyjmuje się, że z gospodarką społeczną łączy się przewaga zasady wzajemności nad zasadami rynku i redystrybucji. Innymi słowy, motorem ludzkiego działania jest „troska o innych”⁵. Drugą podstawową zasadą regulującą stosunki jednostek w gospodarce solidarnej, nierozzerwalnie związaną z pierwszą, jest zasada działania demokratycznego. Zasada ta w odróżnieniu od wzajemności — jako ekonomicznego aspektu gospodarki społecznej — odpowiada jego komponentowi politycznemu. Wymiar polityczny działań gospodarki społecznej polega na budowie przestrzeni publicznych, które umożliwiają debatę między zainteresowanymi stronami na temat żądań społecznych i realizowanych celów⁶.

Warto następnie przedstawić gospodarkę społeczną w ujęciu podmiotowym, skupiającą wszystkie podmioty gospodarcze i społeczne, których status, organizacja, funkcjonowanie i działalność opierają się na zasadach solidarności, równości i użyteczności społecznej. W grupie tej mieszczą się podmioty działające w sferze pożytku publicznego, takie jak stowarzyszenia, fundacje oraz podmioty sfery gospodarczej utworzone w związku z realizacją celu społecznego (spółki non-profit i spółdzielnie zatrudniające na przykład osoby z niepełnosprawnościami i niewidomych), a także jednostki reintegracyjne, których głównym celem jest ponowna integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (między innymi Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej czy Centra Integracji Społecznej), jak również spółdzielnie socjalne, będące istot-

³ *Ibidem*, s. 39.

⁴ Zob. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, *Najnowsze zmiany w gospodarce społecznej w Unii Europejskiej*, Bruksela 2017, s. 6.

⁵ P. Cary, J.L. Laville, *L'économie solidaire: entre transformations institutionnelles et chantiers théoriques*, „Revue Française de Socio-Économie”, 1, 2015, nr 15, s. 23–27.

⁶ *Ibidem*.

nym instrumentem polityki społecznej w zakresie aktywnej integracji i zwiększania spójności społecznej⁷.

Wreszcie można jeszcze mówić o gospodarce społecznej w ujęciu funkcjonalnym jako sposobu przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego dostosowanym do wszystkich obszarów działalności człowieka. Działalność podmiotów gospodarki społecznej inspirowana jest wspólnymi wartościami, takimi jak solidarność, spójność społeczna, prymat jednostki nad kapitałem, odpowiedzialność społeczna oraz demokratyczne zarządzanie, w którym stosunki społeczne solidarności mają pierwszeństwo przed indywidualnym interesem lub zyskiem materialnym. Można by przyjąć, że gospodarka społeczna w wyżej przedstawionym ujęciu oparta jest na człowieku, społeczności i solidarności, przyczyniając się w ten sposób do demokratyzacji gospodarki na podstawie zobowiązań obywatelskich. W tym też można dopatrywać się przyczyn innego sposobu pojmowania gospodarki społecznej, mianowicie jako gospodarki na rzecz dobra wspólnego. Wiąże się z tym między innymi kwestia uznawania wartości uznawanych przez wszystkich ludzi za powszechne, to jest: godności ludzkiej, solidarności i sprawiedliwości społecznej. Już samo zestawienie powyższych kwestii tłumaczy w jakimś stopniu, że gospodarka solidarności stawia człowieka w centrum swoich trosk i działań.

Należy zaznaczyć, że w odróżnieniu od europejskiej koncepcji gospodarki społecznej, która narodziła się pod koniec XIX wieku we Francji⁸, a która współcześnie postrzegana jest w wielu krajach Unii Europejskiej jako aktywność komplementarna do rynku i państwa⁹ — z perspektywy latynoamerykańskiej gospodarka ta stanowi alternatywę dla neoliberalnej globalizacji¹⁰.

Trzeba też dodać, że współczesny rozwój gospodarki społecznej wpłynął na właściwe rozumienie jej istoty i ukazał szerokie możliwości jej wykorzystania w nowych warunkach społeczno-politycznych. Czynnikiem przesądzającym o jej roli są ustawy o gospodarce społecznej przyjęte na szczeblu krajowym na przykład w Hiszpanii, Grecji, Portugalii czy we Francji¹¹. Jednocześnie problematyka

⁷ Zob. J. Blicharz, *Badania nad wykluczeniem społecznym*, [w:] J. Blicharz, M. Paplicki, T. Kocowski, *Spółdzielnie socjalne przeciw wykluczeniu społecznemu*, Wrocław 2019, s. 30.

⁸ Gospodarka społeczna (solidarna) jako koncepcja narodziła się pod koniec XIX wieku we Francji, gdy organizacje reprezentujące spółdzielnie, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych i stowarzyszenia utworzyły Krajowy Komitet Łącznikowy ds. Działalności Towarzystw Ubezpieczeń Wzajemnych, Spółdzielni i Stowarzyszeń — zob. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, *op. cit.*, s. 9.

⁹ Zob. W. Kwaśnicki, *op. cit.*, s. 11

¹⁰ Por. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, *op. cit.*, s. 10.

¹¹ Zob. A. Zacharko, *Udział podmiotów ekonomii społecznej w realizacji usług publicznych w modelu francuskim*, [w:] *Trzeci sektor i ekonomia społeczna. Uwarunkowania prawne. Kierunki działań*, red. J. Blicharz, L. Zacharko, Wrocław 2017, s. 237–238. Szerzej na temat roli podmiotów gospodarki społecznej zob. L. Zacharko, *Innowacyjne rozwiązania w zakresie realizacji zadań publicznych gminy w Polsce i we Francji — modele kontraktowania usług społecznych*, [w:] *Sposoby realizacji zadań publicznych*, red. B. Dolnicki, Warszawa 2017, s. 777.

gospodarki społecznej staje się przedmiotem wielu inicjatyw Unii Europejskiej, otwierając nowy okres europejskiej polityki publicznej.

2. ROLA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ W MODELU GOSPODARKI SPOŁECZNEJ

Termin „przedsiębiorczość społeczna” został spopularyzowany w 1980 roku przez Billa Draytona, założyciela Ashoki, globalnej sieci przedsiębiorców społecznych¹². W całości kształcie prezentowanych obecnie koncepcji przyjmuje się, że szeroko rozumiana przedsiębiorczość społeczna to podejście do rozwiązywania problemów społecznych wywodzące się z sektora pozarządowego, a wykorzystujące mechanizmy rynkowe¹³. Trzeba też zaznaczyć, że w przedsiębiorczości społecznej, którą charakteryzuje wyraźny priorytet nadany jej powołaniu społecznemu, działania gospodarcze są środkiem do osiągnięcia celów społecznych — przeciwnie niż w konwencjonalnej ekonomii, w której zasoby społeczne są narzędziem do osiągnięcia celów komercyjnych¹⁴.

Pojęcie przedsiębiorczości społecznej określane jest przez naukę z perspektywy rozumienia przedsiębiorstwa społecznego. Termin „przedsiębiorstwo społeczne” został ukuty we Włoszech w 1980 roku w celu opisanie innowacyjnej działalności prywatnej ustanowionej dobrowolnie. Inicjatywy te zostały zapoczątkowane przez obywateli w celu świadczenia usług społecznych lub administrowania działalnością gospodarczą mającą na celu pomoc osobom znajdującym się w niekorzystnej sytuacji. Jednocześnie w innych krajach europejskich powstały organizacje o porównywalnych celach¹⁵.

Warto też dodać, że przedsiębiorstwo społeczne definiuje się inaczej w różnych krajach, ponieważ interpretacja znaczenia terminów „przedsiębiorstwo” i „społeczne” często zależy od tła historycznego, orientacji ideologicznej i kontekstu społeczno-ekonomicznego danego regionu. Ogólnie uważa się jednak, że istotą przedsiębiorstwa społecznego są dwa elementy — orientacja rynkowa i tworzenie wartości społecznych¹⁶.

¹² Zob. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, *op. cit.*, s. 26.

¹³ J.A. Kerlin, *Przedsiębiorstwa społeczne w Stanach Zjednoczonych a Europie — czego mogą nas nauczyć różnice*, [w:] J.J. Wygnański, *Przedsiębiorstwo społeczne. Wybór tekstów*, Warszawa 2008, s. 119.

¹⁴ Zob. B. Wyrzykowska, *Przedsiębiorczość społeczna i jej rozwój w Polsce*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 13, 2011, z. 2, s. 543.

¹⁵ C. Borzaga, S. Depedri, G. Galera, *Interpreting social enterprises*, „Revista de Administração (São Paulo)” 47, 2012, nr 3, s. 398–409.

¹⁶ *Social Enterprise: A Global Comparison*, red. J.A. Kerlin, Medford, MA-Hanover 2009, s. 211 n.

Najogólniej można by przyjąć, że przedsiębiorstwa społeczne uważane są za odrębną kategorię organizacji, usytuowaną między organizacjami nastawionymi na zysk i non-profit. Mają one dwoisty (hybrydowy) charakter, który odzwierciedla zarówno realizację celów społecznych, jak i celów gospodarczych. Jednocześnie przy definiowaniu przedsiębiorstw społecznych ważne jest, aby odróżnić je od tradycyjnych przedsiębiorstw. Najbardziej akceptowana różnica dotyczy ich celu. Przedsiębiorstwa społeczne skupiają się na wypełnianiu luki lub podstawowej potrzeby społeczeństwa. Starają się tworzyć i podtrzymywać wartości społeczne¹⁷.

Należy jeszcze zwrócić uwagę, że europejski model przedsiębiorczości koncentruje się na przedsiębiorstwie społecznym i wyróżnia kolektywnym podejściem zbliżonym do perspektywy gospodarki społecznej (solidarnej). W modelu tym przedsiębiorczość społeczna wynika z prywatnych inicjatyw realizowanych w służbie zbiorowego interesu, jest związana z ideą innowacji społecznych i całkowicie wpisana w gospodarkę rynkową, przy jednoczesnym uznaniu, że zysk nie jest celem samym w sobie, ale środkiem w służbie celu społecznego. Natomiast w amerykańskim ujęciu podkreśla się innowacyjnego przedsiębiorcę społecznego, który rozwija działalność rynkową w służbie misji społecznej¹⁸. Mamy do czynienia z włączeniem społecznej odpowiedzialności biznesu jako części przedsiębiorczości społecznej i przedsiębiorstwa społecznego¹⁹. W przeciwieństwie do swoich amerykańskich odpowiedników europejskie przedsiębiorstwa społeczne zazwyczaj przyjmują modele zarządzania z udziałem wielu zainteresowanych stron, obejmujące beneficjentów, pracowników, wolontariuszy, organy publiczne i darczyńców²⁰.

Przedsiębiorczość społeczna jako mechanizm tworzenia przedsiębiorstw społecznych²¹ zajmuje również istotne miejsce w programie politycznym Komisji Europejskiej. Według jej założeń rolą przedsiębiorstw społecznych jest przede wszystkim oddziaływanie społeczne, a nie generowanie zysków dla właścicieli lub udziałowców. Prowadzą one działalność na rynku, dostarczając towary i świadcząc usługi w sposób przedsiębiorczy i innowacyjny, a także wykorzystują zyski głównie na realizację celów społecznych²². Można powiedzieć, że podmioty te, łącząc cele społeczne z inicjatywami promującymi postawy przedsiębiorcze, koncentrują się na osiągnięciu szerszych celów społecznych lub wywieraniu wpływu społecznego. Jednocześnie Komisja używa terminu „przedsiębiorstwo społeczne” na określenie między innymi tych podmiotów, dla których społeczny lub socjal-

¹⁷ R. Martin, S. Osberg, *Social entrepreneurship: The case for definition*, „Stanford Social Innovation Review” 2007, s. 35.

¹⁸ D. Bornstein, *How to change the world: Social entrepreneurs and the power of new ideas*, „Children, Youth and Environments” 15, 2005, nr 2, s. 401–404.

¹⁹ E. Leś, *op. cit.*, s. 41.

²⁰ *Social Enterprise: A Global Comparison*, s. 211–220.

²¹ E. Leś, *op. cit.*, s. 40.

²² Komunikat Komisji Europejskiej, Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej, COM(2011) 682 final z dnia 25 października 2011 roku, LexUriServ.do (europa.eu) (dostęp: 9.10.2021).

ny cel dobra wspólnego jest powodem działalności handlowej, często w formie innowacji społecznych, jak również tych reinwestujących swoje zyski głównie na rzecz działań społecznych. Dotyczy to także podmiotów, których sposób organizacji odzwierciedla ich misję, a więc wykorzystują zasady demokratyczne czy partycypacyjne lub skupiają się na sprawiedliwości społecznej²³.

W komunikacie Komisji wskazano również na podstawowe rodzaje przedsiębiorstw społecznych. Mogą to być zarówno przedsiębiorstwa świadczące usługi społeczne lub dostarczające towary i usługi przeznaczone dla słabszych grup społecznych (dostęp do mieszkań, dostęp ochrony zdrowia, pomoc osobom starszym lub z niepełnosprawnościami, włączenie słabszych grup społecznych, opiekę nad dziećmi, dostęp do zatrudnienia i szkolenia, zarządzanie sytuacją osób zależnych itp.), jak i takie, w których przyjmuje się sposoby produkcji towarów i usług ukierunkowane na cel o charakterze społecznym (włączenie społeczne lub zawodowe poprzez dostęp do pracy dla osób w niekorzystnej sytuacji, w szczególności ze względu na ich niskie kwalifikacje lub problemy społeczne czy zawodowe prowadzące do wykluczenia i marginalizacji) — ich działalność może dotyczyć także towarów i usług innych niż społeczne²⁴.

W ostatnich latach obserwuje się rosnące zainteresowanie przedsiębiorstwami społecznymi w całej Europie, napędzane rosnącym uznaniem roli, jaką mogą odegrać w stawianiu czoła wyzwaniom społecznym i środowiskowym oraz wspieraniu wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu. Ponadto europejskie przedsiębiorstwa społeczne przyjęły różne formy organizacyjno-prawne, takie jak stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, a nawet spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o statusie „pożytku publicznego”²⁵. Wyróżnione podmioty gospodarki społecznej pełnią istotną funkcję w integrowaniu społeczeństwa, realizowaniu programu spójności społecznej, możliwości wyrównywania szans uczestniczenia w rozmaitych sferach²⁶. Ich aktywność ogniskuje się wokół zabezpieczenia społecznego, usług środowiskowych, mieszkalnictwa, edukacji, zdrowia, rozmaitych szkoleń, kultury, opieki nad dziećmi i osobami starszymi²⁷.

Zwrócić należy jeszcze uwagę, że przedsiębiorczość społeczna w Polsce (nazywana również ekonomią społeczną) znalazła swoje odzwierciedlenie w „Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej. Ekonomia Solidarności Społecz-

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Zob. rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 września 2015 roku w sprawie przedsiębiorczości społecznej i innowacji społecznych w zwalczaniu bezrobocia (2014/2236(INI)), Dz.U.UE.C.2017.316.224.

²⁶ Zob. A. Karwińska, *Gospodarka społeczna a wyzwania rozwojowe Polski współczesnej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2008, z. 12, s. 380.

²⁷ Por. *ibidem*, s. 381.

nej”, przyjętym uchwałą Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 roku²⁸. Zgodnie z nim ekonomia społeczna to sfera aktywności obywatelskiej, która łączy działalność ekonomiczną z działalnością pożytku publicznego, przyczyniając się między innymi do integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, do tworzenia miejsc pracy oraz rozwoju lokalnego. W dokumencie określono przedsiębiorstwa społeczne jako podmioty ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą lub odpłatną pożytku publicznego, aktywizują zawodowo osoby trudno zatrudnialne, nie prywatyżują zysku ani nadwyżki bilansowej i są zarządzane w sposób partycypacyjny.

Z perspektywy prawnoinstytucjonalnej — ujmując to w pewnym uproszczeniu — ekonomia społeczna obejmuje: spółdzielnie, zwłaszcza spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia i fundacje prowadzące działalność gospodarczą, jednostki reintegracyjne (Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej) oraz jednostki zatrudnienia socjalnego aktywizujące osoby wykluczone społecznie (Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej)²⁹.

W Polsce, podobnie jak w innych krajach, przedsiębiorstwo społeczne jest uznawane za formę prawną organizacji, która zamierza zająć się kwestiami takimi jak włączenie społeczne poprzez zatrudnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Co prawda, różne ustawodawstwa krajowe zbudowały nowe ramy prawne, mające być lepiej dostosowane do tego typów inicjatyw, to jednak u większości z nich występują przedsiębiorstwa społeczne przybierające najczęściej tradycyjne formy stowarzyszeniowe (między innymi we Francji) lub spółdzielcze, na przykład: we Włoszech utworzenie „spółdzielni solidarności społecznej” (1991); w Hiszpanii — „spółdzielni inicjatyw społecznych” (1999); we Francji — „spółdzielni zbiorowego interesu” (2001)³⁰. Dotyczy to także polskich „spółdzielni socjalnych” (2006)³¹ jako specyficznego narzędzia przedsiębiorczości społecznej.

Jak słusznie zauważa Tadeusz Kocowski: „choć działalność gospodarcza spółdzielni w dużej mierze realizuje indywidualne interesy materialne jej członków i pracowników, stanowiąc dla nich, co niezmiernie istotne, stabilne źródło utrzymania, to działalność reintegracyjna realizowana jest także w interesie publicznym”³². Można więc tu dostrzec charakterystyczny dla polskiej spółdziel-

²⁸ Uchwała nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 roku zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”, M.P. z 2019 r. poz. 214.

²⁹ Zob. M. Małecka-Łyszczyk, *Współpraca administracji publicznej z podmiotami ekonomii społecznej. Aspekty administracyjnoprawne*, Warszawa 2017, s. 16–17.

³⁰ J. Defourny, S. Mertens, *Fondements d'une approche européenne de l'entreprise sociale*, „Cahier de recherche, École de Gestion de l'Université de Liège” 2008, s. 114–136.

³¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych, tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 2085.

³² T. Kocowski, *Spółdzielnia socjalna — korporacja czy fundacja*, [w:] J. Blicharz, T. Kocowski, M. Paplicki, *Spółdzielnie socjalne przeciw wykluczeniu społecznemu. Raport*, Wrocław 2019, s. 93–94. Autor analizuje też kwestię spółdzielni socjalnych jako jednostek gospodarujących

czości socjalnej mechanizm, w ramach którego rynkowy model produkcji dóbr i świadczenia usług, również publicznych, uzupełniany jest rozwiązaniami realizującymi ogólny interes społeczności poprzez promocję ludzką i integrację społeczną obywateli³³.

WNIOSKI

1. Gospodarka społeczna stanowi w społeczeństwie europejskim biegun użyteczności społecznej między sektorami kapitalistycznym i publicznym. Obejmuje wszystkie działania gospodarcze, w którym społeczne stosunki solidarności mają pierwszeństwo przed indywidualnym interesem lub zyskiem materialnym. Zaznacza się ważną rolę gospodarki społecznej w tworzeniu miejsc pracy, ułatwianiu zrównoważonego wzrostu gospodarczego czy dopasowywaniu usług do potrzeb społecznych.

2. Działalność przedsiębiorstw społecznych opiera się na ich celu społecznym oraz na wartościach demokratycznych i partycypacyjnych, które przedsiębiorstwa te wnoszą do swojej działalności. Można powiedzieć, że podmioty te, łącząc cele społeczne z inicjatywami promującymi postawy przedsiębiorcze, koncentrują się na osiągnięciu szerszych celów społecznych lub wywieraniu wpływu społecznego.

3. Przedsiębiorczość społeczna jest jednym z głównych wyzwań transformacji gospodarczej. Ma ona charakter hybrydy plasującej się na pograniczu trzech sektorów: publicznego, prywatnego i obywatelskiego. Często nazywana jest „czwartym sektorem” zawierającym w sobie elementy trzech pozostałych. W większości przypadków punktem wyjścia przedsiębiorczości społecznej jest jednak sektor obywatelski. Dla podmiotów przedsiębiorczości społecznej istotne znaczenie — obok celu gospodarczego — ma misja społeczna.

SOCIAL ECONOMY: A NEW MODEL OF ENTREPRENEURSHIP IN THE SERVICE OF GENERAL INTEREST?

Summary

Social economy is the pole of social utility in European society between the capitalist and public sectors. It covers all types of economic activity where solidary social relationships take precedence over individual interests or material benefits.

Keywords: social economy, capitalist sector, public sector, private sector, social enterprise

o dualnym charakterze — zob. *idem*, *Spółdzielnia socjalna jako przedsiębiorca wykonujący działalność społecznie użyteczną*, „Prawo” 329, 2019, s. 312 n.

³³ Por. T. Kocowski, *Spółdzielnia socjalna — korporacja czy fundacja*, s. 94.

BIBLIOGRAFIA

- Blicharz J., *Badania nad wykluczeniem społecznym*, [w:] J. Blicharz, M. Paplicki, T. Kocowski, *Spółdzielnie socjalne przeciw wykluczeniu społecznemu*, Wrocław 2019.
- Bornstein D., *How to change the world: Social entrepreneurs and the power of new ideas*, „Children, Youth and Environments” 15, 2005, nr 2.
- Borzaga C., Depedri S., Galera G., *Interpreting social enterprises*, „Revista de Administração (São Paulo)” 47, 2012, nr 3.
- Cary P., Laville J.L., *L'économie solidaire: entre transformations institutionnelles et chantiers théoriques*, „Revue Française de Socio-Économie” 1, 2015, nr 15.
- Defourny J., Mertens S., *Fondements d'une approche européenne de l'entreprise sociale*, „Cahier de recherche, École de Gestion de l'Université de Liège” 2008.
- Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, *Najnowsze zmiany w gospodarce społecznej w Unii Europejskiej*, Bruksela 2017.
- Karwińska A., *Gospodarka społeczna a wyzwania rozwojowe Polski współczesnej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2008, z. 12.
- Kerlin J.A., *Przedsiębiorstwa społeczne w Stanach Zjednoczonych a Europie — czego mogą nas nauczyć różnice*, [w:] *Przedsiębiorstwo społeczne. Wybór tekstów*, red. J.J. Wygnański, Warszawa 2008.
- Kocowski T., *Spółdzielnia socjalna — korporacja czy fundacja?*, [w:] J. Blicharz, T. Kocowski, M. Paplicki, *Spółdzielnie socjalne przeciw wykluczeniu społecznemu. Raport*, Wrocław 2019.
- Kocowski T., *Spółdzielnia socjalna jako przedsiębiorca wykonujący działalność społecznie użyteczną*, „Prawo” 329, 2019.
- Kwaśnicki W., *Gospodarka społeczna z perspektywy ekonomii liberalnej*, „Trzeci Sektor” 2005, nr 2.
- Leś E., *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Przegląd koncepcji i dobrych praktyk*, [w:] *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki*, red. E. Leś, Warszawa 2008.
- Małecka-Lyszczak M., *Współpraca administracji publicznej z podmiotami ekonomii społecznej. Aspekty administracyjnoprawne*, Warszawa 2017.
- Martin R., Osberg S., *Social entrepreneurship: The case for definition*, „Stanford Social Innovation Review” 2007.
- Social Enterprise: A Global Comparison*, red. J.A. Kerlin, Medford, MA-Hanover 2009.
- Wyrzykowska B., *Przedsiębiorczość społeczna i jej rozwój w Polsce*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 13, 2011, z. 2.
- Zacharko A., *Udział podmiotów ekonomii społecznej w realizacji usług publicznych w modelu francuskim*, [w:] *Trzeci sektor i ekonomia społeczna. Uwarunkowania prawne. Kierunki działań*, red. J. Blicharz, L. Zacharko, Wrocław 2017.
- Zacharko L., *Innowacyjne rozwiązania w zakresie realizacji zadań publicznych gminy w Polsce i we Francji — modele kontraktowania usług społecznych*, [w:] *Sposoby realizacji zadań publicznych*, red. B. Dolnicki, Warszawa 2017.